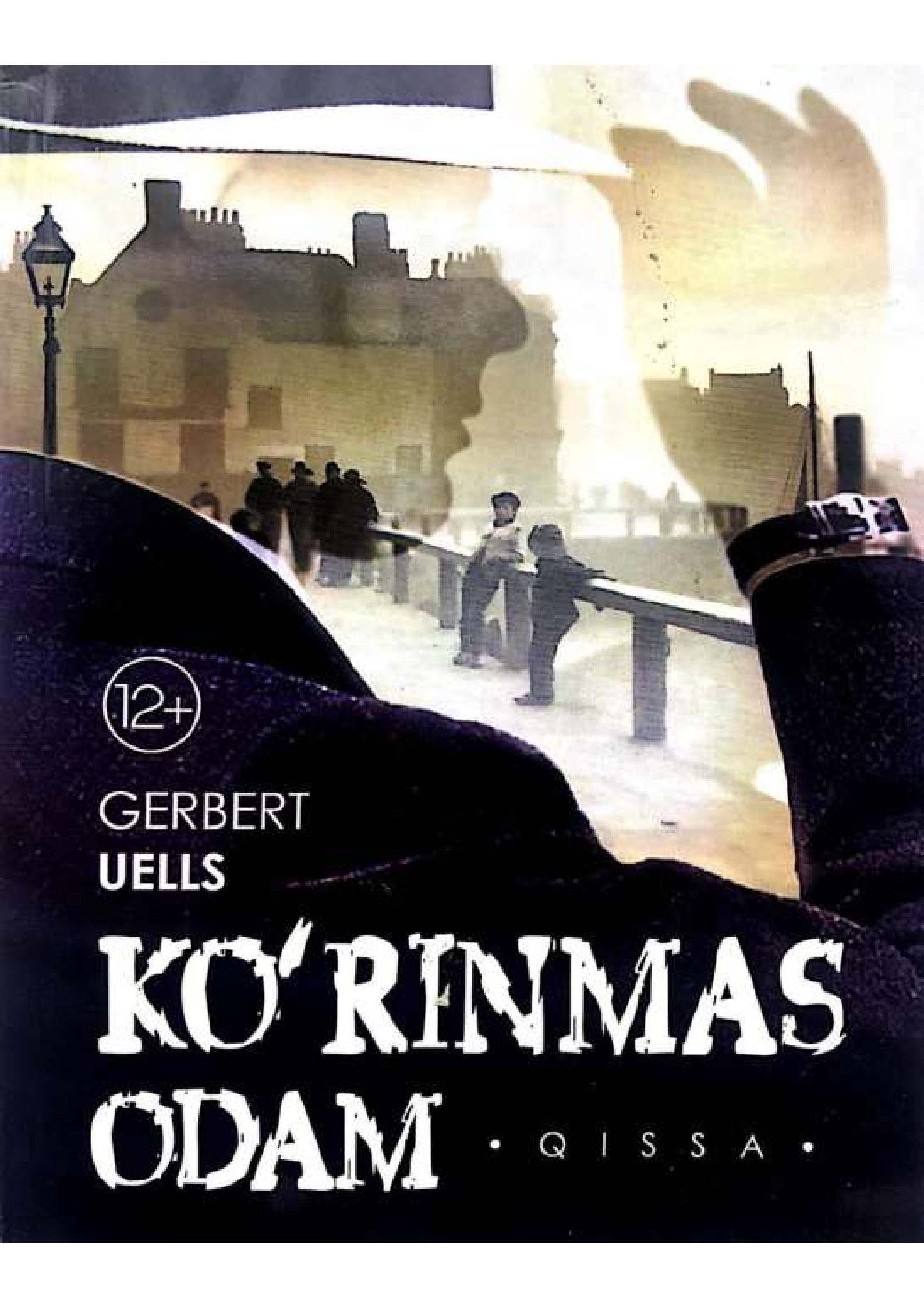

The background of the cover is a watercolor illustration of a city street scene. In the foreground, a large, dark, textured shape, possibly a person's head or shoulder, frames the left and bottom of the scene. In the middle ground, a group of people are walking along a street. To the right, a large, dark, cylindrical object, possibly a chimney or a large pipe, is visible. The sky is a mix of yellow and orange, suggesting a sunset or sunrise. The overall style is painterly and atmospheric.

12+

GERBERT
UELLS

KO'RINMAS

ODAM • Q I S S A •

GERBERT UELLS

KO'RINMAS ODAM

• Q I S S A •

«Ziyo nashr»
Toshkent – 2019

UO'K: 821.111-31

KBK: 84(4Bbr)

U 97

Tarjimon
RUSTAM KOMILOV

U 97 **Uells, Gerbert**

Ko'rinmas odam. [Matn]: qissa / G. Uells; tarjimon R. Komilov. –
T.: «Ziyo nashr» Mas'uliyati cheklangan jamiyat, 2019. – 232 b.

ISBN 978-9943-5704-1-2

Atoqli ingliz yozuvchisi Gerbert Uellsning qalamiga mansub bo'lmish ushbu asar burjua jamiyatidagi inson fojiasi haqida hikoya qiladi. Iste'dodli olim Griffin odamni ko'rinmaydigan qiluvchi apparat ixtiro qiladi. Biroq bu kashfiyot unga baxt keltirmaydi. Kapitalistik dunyoning barcha illatlarini o'ziga singdirib olgan Griffin o'z kashfiyotidan dunyoga hokim bo'lish yo'lida foydalanmoqchi bo'ladi. Lekin uning bu orzusi ro'yobga chiqmaydi. Griffin olomonning g'azabiga uchrab halok bo'ladi.

UO'K: 821.111-31

KBK: 84(4Bbr)

ISBN 978-9943-5704-1-2

© R. Komilov (tarj.), 2019.

© «Ziyo nashr» MChJ, 2019.

I BOB

Noma'lum kishi

Noma'lum kishi fevral oyining dastlabki kunlarida paydo bo'ldi; bu ayoq kunda uv tortib izg'irin shamol esmoqda edi. Shunga qaramay, u Bremblxerst temir yo'l stansiyasidan piyoda keldi; bu odamning qalin qo'lqopli qo'lida chog'roq sakvoyaj bor edi. U boshidan oyog'igacha kiyimiga burkanib olgandi; fetr shlapasining keng soya-boni basharasini butunlay yashirib, faqat burnining yil-tirab turgan uchigina ko'zga chalinardi, sakvoyajiga o'xshab uning kifti bilan ko'ksi ham qor bilan qoplangandi. U sovqotgan va juda charchagan bo'lsa kerak, oyog'ini urang sudrab „Aravakash“ deb atalgan qovoqxonaga kirishi bilanoq sakvoyajini polga tashladi.

— Issiq xona! — xitob qildi u. — Insonparvarlik haqi-qurmati! Menga issiqroq bir xona beringlar!

U egniga qo'ngan qorni qoqib tashlagach, shart-sharoit haqida kelishib olish uchun missis Xollga ergashib qabulxonaga kirdi. Ular tezda kelishib olishdi. Noma'lum kishi missis Xollning stoli ustiga ikki soveren tashlab, qovoqxonaga joylashdi.

Missis Xoll kaminga¹ o't yoqdi-da, qo'lbola qilib ovqat hozirlab kelish uchun noma'lum kishini xonada qoldirib

¹Kamin — pechkaning bir turi.

chiqib ketdi. Aypingda qish faslida ijarachi topish, buning ustiga, talashib-tortishmasdan, aytgan bahoyingga ko'ndigan ijarachini topish katta omad hisoblanardi, shuning uchun missis Xoll o'ziga nasib bo'lmish shunday baxtli tasodifga munosib ayol ekanini namoyish etmoqchi bo'ldi.

Vetchina qizarib-pishib, hamisha mudrab yuradigan oqsoch qiz Milli, kishining u yoq-bu yog'idan o'tib ketadigan bir necha tanbeh eshitgach (chamasi, bu tanbehlar sal bo'lsa-da, uni g'ayratga kiritsa kerak), missis Xoll musofirning xonasiga idish-tovoq va stakanlar olib kirib zo'r shinavandalik bilan dasturxon tuzay boshladi. Kaminda olov lang'illab yonib ketgan bo'lsa-da, uning hali ham shlapa va paltosini yechmaganini ko'rib missis Xoll nihoyatda ajablandi; musofir missis Xollga orqasini o'girib, derazaga tikilganicha tashqarida yog'ayotgan qorga qarab turardi. U hali ham qo'lqopi yechilmagan qo'llarini orqasiga qilib, go'yo nima haqdadir chuqur xayolga cho'mgandek edi. Qovoqxona bekasi musofirning kiftidagi qorlar erib, gilamga tomayotganini ko'rib qoldi.

— Mister, paltongiz bilan shlapangizni olishga ijozat etsangiz, — murojaat qildi missis Xoll unga, — men ularni quritgani o'choq yoniga ilib qo'yaman.

— Hojati yo'q, — javob qildi noma'lum kishi unga o'girilib ham qaramay.

Missis Xoll javobni yanglish eshitdim chog'i deb o'ylab, savolini takrorlashga og'iz rostladi.

Biroq shu mahal noma'lum kishi boshini burib, unga kifti osha qaradi-da:

— Men kiyimlarni yechmaslikni ma'qul ko'raman, — deb javob qildi.

Shunda missis Xoll uning katta zangori ko'zoynak taqqani, uzun qilib bakenbard¹ qo'ygani va bu bakenbard uning yuzini yashirib turganini payqab qoldi.

— Juda soz, mister, — dedi u, — ixtiyoringiz. Uy hozir isiydi.

Noma'lum kishi miq etmay, yana unga orqa o'girib oldi. Suhbat yurishib ketmaganini ko'rib, missis Xoll jadallik bilan stol tuzadi-da, xonadan chiqib ketdi. U qaytib kirgan mahalda musofir hanuz qaddini bukchaytirib, yoqalarini ko'targan, basharasi va yuzini yashirgan keng soyabonli shlapasini bostirib kiyganicha bamisoli tosh haykalday deraza oldida qaqqayib turardi. Ayol quy-moqli vetchinani stol ustiga qo'yib baqirgudek bo'lib, dedi:

— Nonushtani keltirdim, mister!

— Tashakkur, — dedi notanish kishi, lekin to missis Xoll chiqib, ortidan eshik yopilmaguncha joyidan jilmadi. Ayol chiqib ketgach, u darhol stol yoniga keldi.

„Voy, qurib ketgur noshud! — dedi missis Xoll o'ziga o'zi, — men uni mutlaqo unutibman! O'lguday yalqov-da, yashshamagur, — gorchitsani maydalashga kirishar ekan, missis Xoll imillashi uchun Millini o'zicha bir necha bor chalpidi. O'zi quymoq bilan vetchinani qovurib, stol yasatib, kerakli hamma ishlarni bajarib qo'yibdi-yu, Milli bo'lsa — bunaqa yordamchidan o'rgildim-u! Mehmonni gorchitsasiz qoldiribdi. Axir, mehmon yo'l yurib charchagan va chamasi bu yerda uzoq istiqomat qilmoqchiga o'x-

¹Bakenbard — chakka soqol. (*Red.*)

shaydi“. Missis Xoll ming‘illab-ming‘illab gorchitsadonni to‘latdi-da, uni zarhalli qora patnisga qo‘yib, tantana-vor qadam tashlab xona tomon yo‘l oldi.

U eshikni taqillatdi-yu, darhol ichkari kirdi. Notanish kishi shartta pastga engashdi. Stol ostida milt etib ko‘ringan allaqanday bir oq buyumni missis Xollning ko‘zi zo‘r-bazo‘r ilg‘ab qoldi. Aftidan, u poldan nimanidir olmoqchi edi. Missis Xoll gorchitsani stolga qo‘yar ekan, mehmonning paltosi bilan shlapasi kamin oldidagi stolda yotgani, po‘lat panjarada esa bir juft boshmoq turganini ko‘rdi. Axir, panjara zanglab qoladi-ku. Missis Xoll zabt bilan kamin oldiga borib, hech qanday e‘tirozga o‘rin qoldirmaydigan ohangda dedi:

— Endi kiyimlaringizni olib quritish mumkindir, deb o‘ylayman.

— Shlapani qoldirib keting, — dedi musofir bo‘g‘iq tovush bilan. Missis Xoll o‘girilib qaragan edi, uning qaddini g‘oz tutib, o‘ziga qarab o‘tirganini ko‘rdi.

Ayol hayratidan bir daqiqa chamasi tili lol bo‘lib, musofirga baqrayib qarab qoldi.

Musofir og‘zi bilan engagini allaqanday oq narsa, aftidan, o‘zi olib kelgan sochiq bilan yopib o‘tirardi. Shuning uchun ham ovozi shunaqa bo‘g‘iq eshitilgan bo‘lsa kerak. Lekin missis Xollni hayratga solgan narsa bu emasdi. Noma‘lum kishi zangori ko‘zoynakning zehidan boshlab butun peshanasini oq bint bilan o‘rab olgan edi, boshqa bint esa uning qulog‘ini yashirib turardi. Faqat uzun qirra burnigina ochiq qolgan edi, xolos. Burni esa o‘sha-o‘sha — notanish kishi dastlab eshikdan kirib kelgan chog‘idagi

singari pushti rang edi. Noma'lum kishining egnidagi jigarrang baxmal kurtka uning oq surp qo'yib tikilgan serbar qora yoqasi ko'tarib qo'yilgandi. Matashtirib o'ralgan bintlar orasidan tartibsiz ravishda chiqib turgan qalin qora sochlari tutam-tutam bo'lib dikkayib notanish kishiga favqulodda bir g'alati holat baxsh etgan edi. Uning bint bilan o'rab-chirmab tashlangan kallasi missis Xollni shu qadar hang-u mang qilib qo'ydi, boyoqish ayol kutilmagan manzaradan serrayib qotib qoldi.

Noma'lum kishi sochiqni basharasidan olmay, avvalgi holicha uni jigarrang qo'lqopli qo'li bilan tutib, to'q zangori ko'zoynagi ostidan qovoqxona bekasiga tikilib turardi.

— Shlapani qoldirib keting, — po'ng'illadi u yana qo'lsochiq ostidan.

Biroz o'ziga kelgan missis Xoll shlapani qaytarib stolga qo'ydi.

— Men bilmabman, afandim... — deb gap boshladi u, — siz... — Ayol xijolat chekib jim qoldi.

Noma'lum kishi eshikka ma'nodor boqar ekan:

— Tashakkur, — dedi quruqqina qilib.

— Men hoziroq hammasini quritaman, — deb missis Xoll mehmonning kiyimlarini olib chiqib ketdi. Ostona-ga yetgach, u noma'lum kishining bint bilan tang'ib tashlangan boshi va zangori ko'zoynagiga yana bir marta nazar tashladi; musofir hali ham og'zini sochiq bilan yashirib o'tirardi. Missis Xoll eshikni yopib chiqar ekan, a'zoyi badani qaltirar, chehrasidan hali ham hayrat arimagan edi. — Umrin bino bo'lib... — pichirladi u. —

Dahshat-ku! — U ohista oshxonaga qaytdi va imillagani uchun, hatto Millini koyimadi ham.

Noma'lum kishi bo'lsa, shu mahal uy bekasining uzoqlashib borayotgan oyoq tovushiga quloq solardi. Sochiqni bir chetga qo'yib, yana tanovul qilishga kirishmasdan avval u hadiksirab derazaga nazar tashladi. U bir luqma ovqat yutib, yana shubha bilan derazaga qaradi-da, keyin sochiqni qo'lida tutganicha o'rnidan turib, deraza oldiga bordi va darpardani tushirib qo'ydi. Xonani g'irashira qorong'ilik qopladi. Shundan so'ng ko'ngli bir qadar o'rniga tushib, stol yoniga keldi-da, yana nonushta qilishga kirishdi.

— Bechora yo mayib bo'lgan, yoki uni operatsiya qilishgan; har qalay biron falokatga uchragani aniq, — dedi missis Xoll. — Hamma yog'i bog'lab tashlangan, hatto qarashga ham qo'rqasan kishi.

Ayol pechkaga ko'mir tashlab, kiyim-kechak quritadigan tag kursini yaqinroq surdi-da, ustiga musofirning paltosini yoyib qo'ydi.

— Ko'zoynagini aytmaysizmi! Odam emas, naq g'ovvosning o'zi-ya. U kursiga sharfni ilib qo'ydi. — Aftini bo'lsa sochiq bilan berkitib olibdi! O'sha sochiq ostidan gapiradi!.. Ehtimol, og'zi ham og'riyotgandir? Shu mahal u daf'atan bir narsani esladi shekilli, orqasiga o'girildi. — Voy o'lmasam! — xitob qildi u. — Nahotki blinchiklar hali tayyor bo'lmagan bo'lsa!

Missis Xoll stol ustini yig'ishtirib olmoq uchun xonaga qayta kirganida noma'lum kishining og'zi yorilgan yoki biror falokat natijasida abjag'i chiqqan bo'lsa kerak, degan

tusmoliga yangi dalil topdi. Noma'lum kishi trubka chekib o'tirgan ekan. Missis Xoll xonadan chiqib ketgunicha u og'ziga tutilgan shohi ro'molchasini biror marta bo'lsin olmadi va trubkasini chekmadi. Biroq trubkasi yodidan ko'tarildi, deb bo'lmasdi. Missis Xoll uning bekorga tutab yotgan tamakiga qarab-qarab qo'yayotganini payqab qoldi. U burchakda tushirib qo'yilgan darpardaga orqa o'girib o'tirardi, aftidan, u qornini to'yg'azib, isinib olgach, o'zini ancha durust his qilar va avvalgidek uzuq-yuluq gapirmas va zarda qilmas edi. Olovning qizg'ish shu'lasida uning ulkan ko'zoynagiga bamisoli jon bitganga o'xshardi.

— Bremblxerst stansiyasida, — dedi u, — ba'zi bir narsalarim qolgandi. O'shalarni olib kelishga odam yuborishning iloji yo'qmi? Ayolning javobini eshitgach, bint bilan o'ralgan boshini nazokat bilan egib qo'ydi. — Faqat ertaga odam yuborish mumkin deysizmi? Nahotki, undan ilgariroq borib kelishning iloji bo'lmasa? Missis Xoll buning iloji yo'qligini aytganda, noma'lum kishi juda xafa bo'ldi. — Sira iloji yo'qmi, a? — takror so'radi u. — Balki aravada stansiyaga borib keladigan biror kishi topilib qolar?

Missis Xoll shu yo'sinda gapga solmoqchi bo'lib, uning barcha savollariga bajonidil javob berardi.

— Stansiyaga boriladigan yo'l juda qiyalab ketgan, — dedi missis Xoll va fursatdan foydalanib ilova qildi: — O'tgan yili o'sha yo'lda bir arava ag'darilib tushgandi. Yo'lovchi ham, izvoshchi ham til tortmay o'ldi. Falokat oyog'ingning ostidan chiqadi, deb shuni aytadilar-da! Falokat bossa, ko'z ochib yumguncha asfalasofilin bo'lish mumkin, shunday emasmi, mister?

Biroq mehmonni gapga solish uncha oson emasdi.

— Ha, shunday, — dedi u, qalin ko'zoynagi ostidan missis Xollga bamaylixotir boqib.

— Tirik qolgan taqdirda ham, shifo topib ketguncha bo'ladigan ovorayi sarsongarchilikni aytmaysizmi? Mana, masalan, mening Tom degan jiyanim o'tgan yili qo'lini o'roq bilan kesib olgan edi, pichan o'rib turganida qoqilib ketibdi-da, qo'lini kesib olibdi, ha, ishonasizmi, uch oy-cha qo'lini bog'lab yurdi. Shundan beri men o'roqdan o'lgunday qo'rqadigan bo'lib qoldim.

— Buning sira ajablanarli joyi yo'q, — dedi musofir.

— Ahvoli juda og'irlashib ketgan mahalda uni, hatto operatsiya qilish kerakka o'xshaydi, deb ham o'yladik.

Musofir xuddi itning akillashiga o'xshash tovush chiqarib kuldi.

— Ahvoli shunchalik yomonlashganmidi? — qayta so'radi u.

— Ha, shunday mister. Bu hol uni parvarish qilayotgan odamlar uchun sira kulgili emasdi. Mana meni misolga oling, mister, chunki opam nuqul yosh bolalari bilan band bo'lardi. Uning qo'lini bog'lash va yechish mening zimmamga tushgandi, agar bilsangiz edi...

— Marhamat qilib, menga gugurt topib bering, deb birdan uning so'zini bo'ldi musofir. — Trubkam o'chib qoldi.

Missis Xoll jim bo'lib qoldi. Shunchalik qo'pollik bilan so'zini kesishi odobsizlik, albatta. Ayol bir daqiqa uning achchiqlanib qarab turdi, lekin to'lagan ikki soveren polini eslagach, indamay gugurt keltirgani jo'nadi.

Missis Xoll gugurt keltirib stol ustiga qo'ygach, musofir unga qarab:

— Rahmat! — dedi-da, keyin orqasini o'girib yana derazaga qarab oldi. Chamasi, bint va operatsiya haqidagi gaplar unga yoqmasdi. Missis Xoll bu mavzudan qayta og'iz ochmaslikka qaror qildi. Notanish kishining iltifotsizligi uni ranjitdi va missis Xoll butun alamini boyoqish Millidan oldi.

Musofir hech kimni chaqirmay, soat to'rtlargacha mehmonxonada yolg'iz o'zi o'tirdi. Shu vaqt ichida u yerdan hech qanday tovush eshitilmadi, aftidan, u o'ti yonib tugayotgan kamin oldida trubka chekib o'tirgan, ehtimolki, mizg'ib olgan bo'lsa kerak.

Biroq, basharti biror kishi diqqat bilan quloq solganda edi, uning kamindagi ko'mirlarni titkilagani, keyin xonada besh daqiqacha u yoqdan bu yoqqa yurib, o'z-o'zi bilan gaplashganini eshitgan bo'lardi. Keyin u qaytib borib joyiga o'tirdi, shunda kreslo sal-pal g'ijirlab ketdi.

II BOB

Mister Teddi Xenfrining dastlabki taassuroti

Saat to'rtida, deyarli qosh qorayib, nihoyat, missis Xoll boshlab musofir o'tirgan xonaga kirmoqchi va choy ichishni xohishingiz bormi, deb so'ramoqchi bo'lib turganida qovoqxonaga soatsoz Teddi Xenfri kirib keldi.

Hayoning rasvoligini qarang, missis Xoll! — dedi u. — Men esa, yuqqa yozgi boshmoq kiyib yuribman.

Tashqarida gupullab qor yog'moqda edi.

Missis Xoll havoning rasvoligi to'g'risidagi fikrga qo'shildi va daf'atan soatsozning asbob-uskuna joylangan chamadonchasiga ko'zi tushib quvonib ketdi.

— Bilasizmi, mister Xenfri, shu yerda ekaningizda, lutfan, mehmonxonadagi soatni bir qarab bering-a. O'zi yaxshi yuradi, zang urishi ham joyida, lekin millari oltida to'xtaganicha sira o'rnidan siljigisi kelmaydi.

Missis Xoll soatsozni mehmonxona eshigiga boshlab bordi-da, eshikni taqillatib, ichkari kirdi.

Missis Xoll ostona hatlab ichkari kirganida musofir kamin oldidagi kresloda bint bilan o'ralgan boshini quyi solib mudrab o'tirardi. Xonani kamindagi o't alangasining yolqini yoritib turardi; noma'lum kishining ko'zoynagi temiryo'lning signal chiroqlari kabi yaltirab turar, basharasi esa soyada qolgani tufayli ko'zga uncha chalinmasdi; qiya ochiq eshikdan xonaga qish kunining so'nggi g'irashira yorug'i tushib turardi. Vino quyib sotiladigan pesh-taxta tepasida hozirgina yoqilgan chiroq shu'lasida ko'zi qamashgani sababli missis Xollga xonadagi hamma narsa qizg'ish, g'alati va noaniq bo'lib ko'rindi. Bir lahzagina unga noma'lum kishining og'zi kishini vahimaga soladigan darajada keng bo'lib, butun basharasini kesib o'tgan o'raday bo'lib tuyildi. Lekin bu — oppoq bint bilan o'ralgan kalla, ulkan ko'zoynak va uning ostida go'yo esnayotganga o'xshash keng ochilgan og'iz — bir ongina ko'rindi, xolos. Biroq shu payt mudrayotgan kishi qimirladi-da, qaddini rostlab, qo'lini ko'tardi. Missis Xoll eshikni lang ochib yuborgan edi, xona ancha yorishib ketdi: endi u

musofirning yuzini durustroq ko'rdi, uning basharasi avval sochiq bilan o'ralganiday, hozir ham sharf bilan o'rog'liq edi. Shunda missis Xoll bu narsalarning hammasi shunchaki ko'zimga ko'rindi, aslida esa soya tushib turgani uchun shunday tuyilgan bo'lsa kerak, degan fikrga keldi.

— Bu kishiga soatni tekshirib ko'rishga ijozat bermaysizmi, mister? — so'radi missis Xoll, o'ziga kelib.

— Soatni tekshirish? — qayta so'radi musofir mudraganicha atrofga alanglab. Keyin go'yo birdan o'ziga kelganiday ilova qildi: — Marhamat!

Missis Xoll chiroq keltirgani chiqib ketdi, noma'lum kishi esa o'rnidan turib kerishdi. Oradan ko'p vaqt o'tmay uy bekasi chiroq ko'tarib keldi. Mister Teddi Xenfri uni qo'lga olib, xonaga qadam qo'ydi-yu, bint bilan o'rab qirmalgan kishiga ro'para keldi va keyinchalik o'zi iqror bo'lganidek „kapalagi uchib ketdi“.

— Salom, — dedi noma'lum kishi, Teddining iborasi bilan aytganda, unga „dengiz qisqichbaqasi“ kabi nazar tashlab, — uning bunday taqqoslashiga zangori ko'zoynak sabab bo'lgan bo'lsa kerak.

— Sizni bezovta qilmaymanmi, ishqilib? — dedi mister Xenfri.

— Aalo, — javob qildi musofir. — Biroq men, — deb qo'shimcha qildi u, missis Xollga yuzlanib, — bu xona mening shaxsiy tasarrufimga o'tdi, deb o'ylagandim.

— Bosharti soatni tuzatishsa, — dedi uy bekasi, — siz bunga qarshi bo'lmassiz deb...

U „o'ylagandim“, deb qo'shimcha qilmoqchi edi-yo, biroq jim qoldi.